

Mikael Hidén

PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA 18.9.2024 KELLO 9.30  
HE 60/24 vp laeiksi osakeyhtiölain 6 luvun ja kauppakamarilain  
2 §:n muuttamisesta

Esitykseen sisältyvillä lakiehdotuksilla pyritään panemaan täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi, joka koskee pörssiyhtiöiden hallintoelinten jäsenten sukupuolijakautuman tasapainottamista ja siihen liittyviä toimenpiteitä. Esityksen tavoitteena on panna täytäntöön direktiivin vähimmäisvaatimukset siltä osin kuin voimassa oleva kansallinen lainsäädäntö ei niitä jo täytä.

Esitys on lähetekeskustelussa lähetetty valmisteltavaksi työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan, jolle (mm.) perustuslakivaliokunnan on annettava lausunto. Lakiehdotusten yleisen asianmukaisuuden ja toimivuuden arviointi kuuluu siten lähinnä työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle ja perustuslakivaliokunnan tehtävänä on lausua lähinnä vain lakiehdotusten perustuslainmukaisuudesta ja suhteesta kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin.

Esitys on perusteluineen varsin suppea. Tätä suppeutta voidaan pitää käsillä olevan ”lainsäädäntötehtävän” laadun huomioon ottaen perusteltuna. Esityksen perusteluihin sisältyy lyhyt (runsas sivu) suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä koskeva jakso. Jaksossa esitetty ei nähdäkseni anna tässä aiheetta mihinkään erityisiin huomautuksiin,

-----

Esityksen säätämijärjestysperusteluissa tarkastellaan lähinnä vain asetuksenantovaltuuksia esityksessä. Tarkastelen asetuksenantovaltaan liittyviä kysymyksiä lyhyesti myöhempanä. Viittaan seuraavassa kuitenkin ensin yhteen omaisuuden suojaa koskevaan näkökohtaan, jota ei ole esityksessä tarkasteltu eikä ole ehkä ollut tarpeenkaan tarkastella, mutta joka on tässä taustakysymyksenä kuitenkin huomion arvoinen.

Oikeushenkilöt eivät ole perusoikeuksien subjekteja. Tämä on hyvin selvää julkisoikeudellisten oikeushenkilöiden kohdalla ja selvä lähtökohta myös yksityisoikeudellisten oikeushenkilöiden kohdalla. Yksityisoikeudellisten oikeushenkilöiden omaisuusarvoisiin etuihin puuttuvien järjestelyjen yhteydessä on perustuslakivaliokunnassa kuitenkin katsottu, että tällaiset järjestelyt saattavat edellyttää tarkastelua myös omaisuuden perustuslainsuojan kannalta sikäli kuin ne tosiasiaassa merkitsevät tuntuvia heikennyksiä oikeushenkilöiden ”takana” olevien lunnollisten henkilöiden (esim. osakkaiden) taloudellisiin etuihin. Tällaisten mahdollisten vaikutusten tarkastelussa on valiokunnassa myös todettu, että tällaiset omaisuuden perustuslainsuojan kannalta huomion arvoiset vaikutukset voivat lähinnä tulla kyseeseen vain pienissä oikeushenkilöissä ja että vastaavasti mitä suuremmasta ja mahdollisesti monikerroksisesta oikeushenkilörakenteesta on kysymys, sitä vähemmän on edellytyksiä katsoa, että luonnollisen henkilön taloudellisiin etuihin mahdollisesti ulottuvat vaikutukset voisivat olla omaisuuden perustuslainsuojan kannalta merkitseviä.

Jos yhtiöiden hallintoelinten sukupuolijakautuman sääntelyä oltaisiin nyt ulottamassa pienenkin yhtiöihin ja jos sääntelyä oltaisiin toteuttamassa varomattomasti suurella pensselillä, voisivat edellä olevassa kappaleessa viitattut näkökohdat vaatia tässä huomiota. Ehdotettu sukupuolijakautuman sääntely koskee kuitenkin vain suuria yhtiöitä ja sääntelytapa on pikemminkin pidättyvän huolellinen kuin pääpiirteisiin tyytyvä. En sen vuoksi pidä edellisessä kappaleessa viitattujen näkökohtien enempää pohtimista tässä aiheellisena. Voidaan myös ajatella, että yhtiöiden hallintoelinten sukupuolijakautuman tasapainottaminen on jo lainsäädännön tavoitteena sellainen, jolla voitaisiin tarvittaessa perustella vähäisiä kajoamisia omaisuuden perustuslain suojaan.

-----

Osakeyhtiölain 6 luvun muuttamista koskevan lakiehdotuksen voimaantuloa koskevan säännöksen mukaan lain 6 luvun 9 § b § tulee voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana. Säännös on perustuslain kannalta mielenkiintoinen ja sitä käsitelläänkin erikseen esityksen suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä koskevassa jaksossa. Perustuslain 79 §:n 3 momentissa säädetään:

”Laista tulee käydä ilmi, milloin se tulee voimaan. Erityisestä syystä laissa voidaan säätää, että sen voimaantuloajankohdasta säädetään asetuksella.”

Pääsääntö on selvä ja ymmärrettävä: lain säätämisen aivan oleellinen osa on määrääminen siitä, milloin uudet lainsäätökset ovat voimassa, siis milloin laki tulee voimaan ja onko se voimassa toistaiseksi vaan vain ilmoitetun määräajan. Määräämisvalta lain sisällöstä ja voimassaolosta on ja sen kuuluu olla eduskunnalla. Perustuslain säännöksen mukaan voidaan laissa kuitenkin ”erityisestä syystä” jättää lain voimaantuloajankohta säädettäväksi asetuksella. Perustuslain kohdassa asetettu edellytys ”erityisestä syystä” jättää tietysti tilaa tulkinnoille. Tässä voidaan tyytyä viittaamaan siihen, mitä asiasta lausuttiin uuden perustuslain säätämiseen johtaneessa hallituksen esityksessä. Esityksessä todettiin (HE 1/1998 vp, s. 130):

”Lain voimaantuloajankohdan tulisi siten ensisijaisesti käydä ilmi itse laista 3 momentin ensimmäisen virkkeen edellyttämällä tavalla, ja lain voimaantuloajankohtaa koskevasta asetuksenantovaltuudesta voitaisiin säätää asianomaisessa laissa vain erityisestä syystä. Tästä voisi olla kysymys esimerkiksi silloin, kun suuren lainsäädäntökokonaisuuden eri osien on tultava voimaan samana ajankohtana eikä tuota ajankohtaa ole lakia säädettäessä tarkoituksenmukaista tai mahdollista vielä vahvistaa.”

(Esityksestä annetussa perustuslakivaliokunnan mietinnössä (pevm 10/98 vp) ei PL 79 §:n säännöstä kosketeltu.)

Esityksen suhdetta perustuslakiin koskevassa perustelujen jaksossa päädytään lyhyen tarkastelun perusteella siihen, että osakeyhtiölain 6 luvun 9 b §:n säännöksen voimaantulon jättämiseen asetuksella säädettäväksi on olemassa PL 79 §:n 3 momentissa tarkoitettu erityinen syy. Näin voidaan epäilemättä katsoa. En kuitenkaan osaa pitää käsitykselle esitettyjä perusteluja oikein vakuuttavina. Osaksi on kysymys PL 79 §:n 3 momentin eduskunnan tehtävää lainsäätäjänä korostavan pääsäännön merkityksestä. Osaksi on kysymys po. 9 b §:n sisällön arvioinnista juuri

asetuksenantajalle säädettävän valtuuden kannalta, ts. siitä, millä perusteilla katsotaan, että juuri tällaisen normisisällön voimaan tulon lykkääminen myöhemmin annettavan asetuksen varaan jo sellaisenaan osoittaa, että asetuksen antajalle on voitu antaa ja tarkoitettu antaa toimivalta, joka ”varmistaisi kohtuulliseen ennakkovarautumiseen tarvittavan ajan riittävyyttä” tilanteessa, jossa ”direktiivin velvoitteet on ..... saatettava voimaan kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun poikkeamisen edellytykset eivät enää täyty”(säättämisjärjestysperustelut s.37). Saattaa olla, että en ole oikein ymmärtänyt ehdotetun järjestelyn kaikkia perusteluja. Kun asiassa on kyse PL 79 §:n tulkinnasta ja eduskunnan tehtävästä lainsäätäjänä, olisi nähdäkseni kuitenkin suotavaa, että valiokunta tarkastelisi asiaa.